

Ez a kiadvány abban a reményben született, hogy egyrészt újabb vitát kezdeményezzen ebben a témában, másrészt pedig, hogy felemelje szavát annak érdekében, hogy a nőkről ne feledkezzünk meg a nyelvpolitikai vizsgálatokban; mindkettő szempont lehetne Magyarországon is.

Herr Judit

Nina Catach

La ponctuation

Presses Universitaires de France, Paris, 1994, 128 p.

Nina Catach francia nyelvész könyve nem első a maga nemében, a központosítás, az írásjelhasználat (ponctuation) nyelvészeti feldolgozásával már foglalkoztak mások is előtte; ezekre a munkákra hivatkozik könyvében. Érdeme, hogy szakszerűen összegzi, amit a nyelvvel foglalkozóknak – köztük a nyelvszakos tanároknak – érdemes tudni az írásnak erről a fontos tartozékáról.

Meghatározása szerint írásjel minden olyan, a szövegben szereplő jel, amely a szöveget tagolja vagy belső súlyelosztását mutatja. Szűkebb értelemben írásjel a pont, vessző stb., szóval, amit mi is annak tartunk, továbbá a nagy kezdőbetű. Tágabb értelemben pedig mindaz, ami a szövegben nem betű, tehát például a szavak közötti hézag, a táblázatok körüli szabad hely, a bekezdés első sorának beljebb történő kezdése és még sok más – a fogalom számunkra meglepő kitágítása. A központosítás így az írásnak a betűvel egyenrangú szereplője lesz, a szöveg tehát kétszereplős jelenség, az ábécé az egyik, az ábécén kívüli jelek rendszere a másik szereplője.

De nem csak az írásra érvényes. A

szerző azt magyarázza, hogy a központosítás láthatatlanul jelen van az élőszóban is; olykor láthatóvá, helyesebben: hallhatóvá válik, például, amikor azt mondjuk: „Zárójelben jegyzem meg...”

A könyv első része az írásjelek történetét mondja el. Megtudjuk, hogy múltjuk közel háromezer éves, a görögök használtak először írásjeleket – sokkal kevesebbet, mint mi. De a további részekben is sűrűn esik szó a múltról; az állítások próbaköve nagyjából az egész második évezred.

A „nyersanyagot” a francia helyesírás adja, néhányszori kitekintéssel az angolra, továbbá egy-két, a spanyolra, németre vonatkozó utalással. (Hiányolhatjuk, hogy az antik görögön kívül nem ad példát egyetlen nem latin betűs nyelvből sem.) De nem a francia rendszert akarja leírni, mindenből általános nyelvészeti következtetést von le. Így a fejtegetések java része elvont jellegű, nyelvészeti és logikai összefüggései nagy figyelmet kívánnak az olvasótól. Nézzük meg egy példán. Többféle pont van, s ezeket rangsorolni kell. A mondatzáró pont magasabb szerepű, mint a rövidítést jelölő, ezért az utóbbinak kell eltűnnie, amikor együtt jelennének meg. Magyarra áttéve: „Volt ott mindenféle könyv, ismeretterjesztő, bűnügyi, képzőművészeti stb.” Gyakorlatilag egyszerű, hogy a *stb.* után csak egy pontot írunk, a logikai minősítés szempontjából azonban két pontnak a funkciója van jelen, s a kisebb „rangú” nem kap alakot.

Az utolsó fejezetben az irodalom sajátos írásjelhasználatáról olvashatunk.

A könyv nem foglalkozik a tanítás kérdéseivel, de van néhány megállapítása, amelyből a nyelvtanár gyakorlati érdekű következtetéseket vonhat le.

Aki idegen nyelvet tanít, tapasztalhatja, hogy milyen fontos a pont, a vessző, a kettőspont stb., mennyivel nehezebb az